

Lingua Franca: Lochneská příšera ve Středomoří

Vít Boček

Ústav pro jazyk český

Akademie věd České republiky

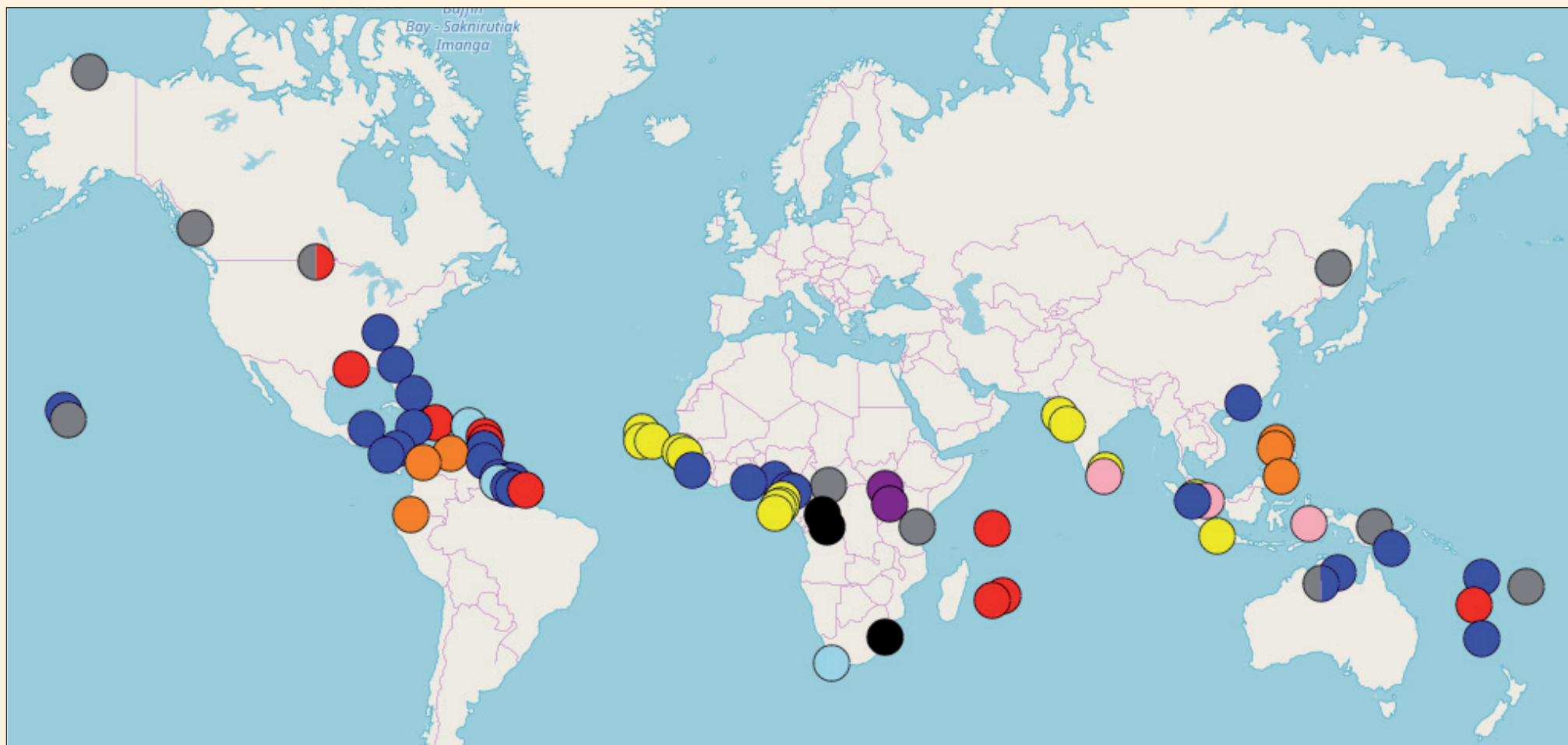
Veveří 97, Brno

vitbocek@gmail.com

Pidžin

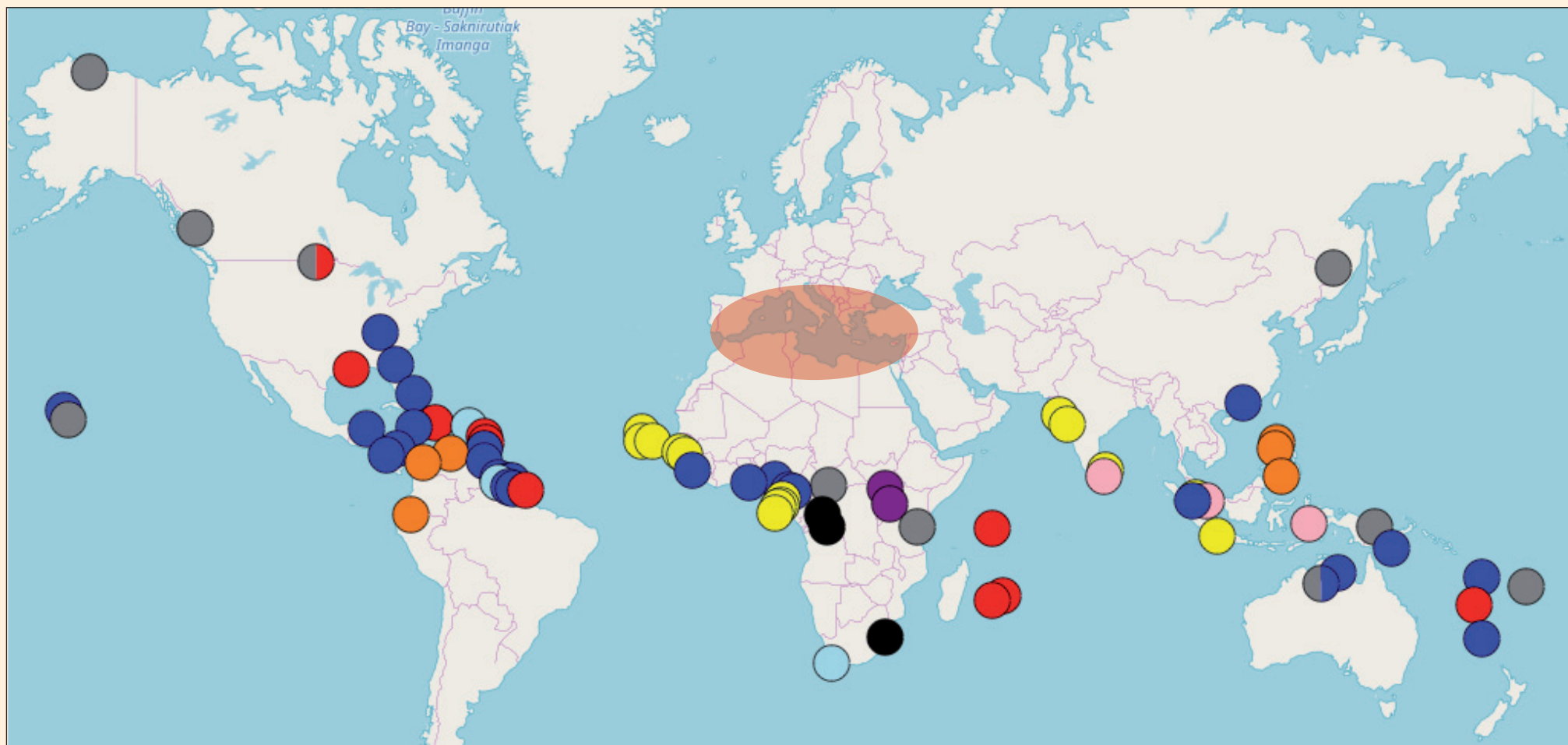
- společný dorozumívací prostředek užívaný dvěma skupinami mluvčích, jejichž rodné jazyky nejsou vzájemně srozumitelné
- potřeba základního dorozumění:
  - obchodní styky: trhy, přístavy, lodě
  - pracovní činnost, otroctví: stavby, pole, plantáže, domácnosti
- omezená slovní zásoba, jednoduchá gramatika

Existence pidžinů ve světě

<https://apics-online.info>

Existence pidžinů ve světě

<https://apics-online.info>

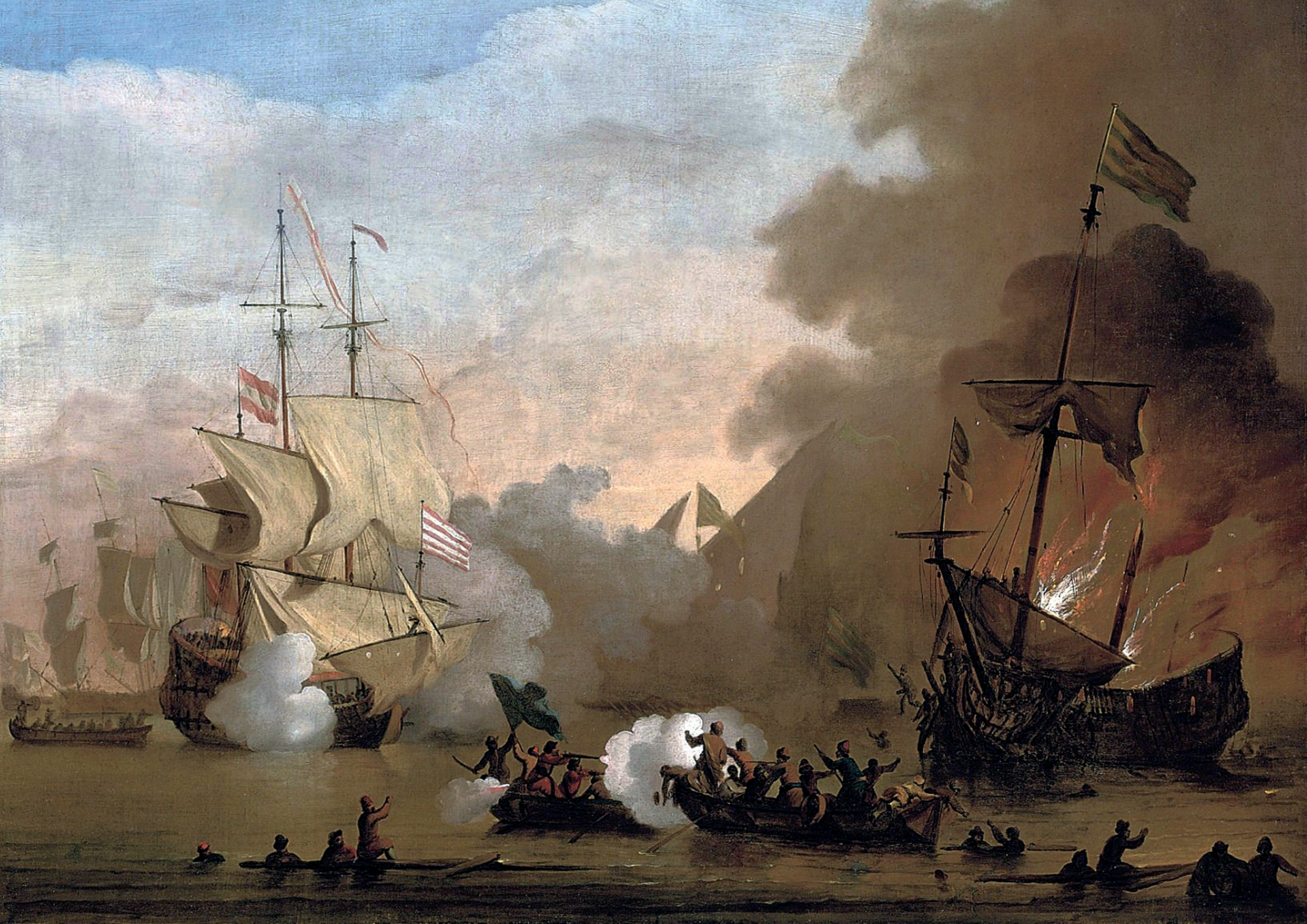
křesťanství
Evropa
románské jazyky

islám
Afrika, Přední Východ (Levanta)
arabština, turečtina

kontakty Evropanů s východním Středomořím a severní Afrikou (11.–19. stol.)
 obchodní styky
 poutnictví, misionářství, křížové výpravy
 korzárství, otroctví (křesťané v sev. Africe)

Lingua Franca

pidžin v přístavech Středozemního moře, na lodích dorozumívací prostředek mezi evropskými a neevropskými etniky směs latiny, románských jazyků, arabštiny, turečtiny, ...

Lingua Franca: doklady

(1) zprávy z cest

startu praeto non paga ingenti
[být+ty kněz ne plat' mnoho]
„jsi-li kněz, neplatíš mnoho“

- Felix Fabri, *Evagatorium in Terrae Sanctae, Arabiae et Aegypti peregrinationem*, 1484.

Lingua Franca: doklady

(2) zprávy ze zajetí

trabajar, no hablar que estar malato
[pracovat ne říkat že být nemocný]
„pracuj, neříkej, že jsi nemocný“

- Antonio de Sosa, *Topographia e historia general de Argel*, 1612.

quoy, cane, perro, traditor
„co, ty pse, pse, zrádče“

- Pierre Dan: *Histoire de Barbarie, et de ses corsaires*, 1637.

Lingua Franca: doklady

(3) umělecké texty: dramata, písně

<i>„Se ti sabir,</i>	Když ty vědět,
<i>Ti respondir;</i>	odpovědět.
<i>Se non sabir,</i>	Když ne vědět,
<i>Tazir, tazir.</i>	mlčet, mlčet.
<i>Mi star Muphti,</i>	Já být mufti,
<i>Ti qui star ti?</i>	kdo být tu ty?
<i>Non intendir;</i>	Nerozumět
<i>Tazir, tazir.“</i>	- mlčet, mlčet.

- Molière, *Měšťák šlechticem*, 1670, 4. dějství.

Lingua Franca: slovní zásoba a gramatika

- slova z různých románských jazyků v jedné a téže výpovědi
„**trabajar**, no **parlar que estar malato**“
„**quoy**, **cane**, **perro**, **traditor**“ (španělština, italština, francouzština)
- slova tureckého původu:
hi valla < tur. *eivalhah* „(přísahám) u Alláha“
- slova arabského původu:
barra < ar. *barra* „ pryč, ven, z“
- infinitiv místo určitých tvarů slovesa

Lingua Franca: existuje!

množství svědectví o silném rozšíření tohoto jazyka

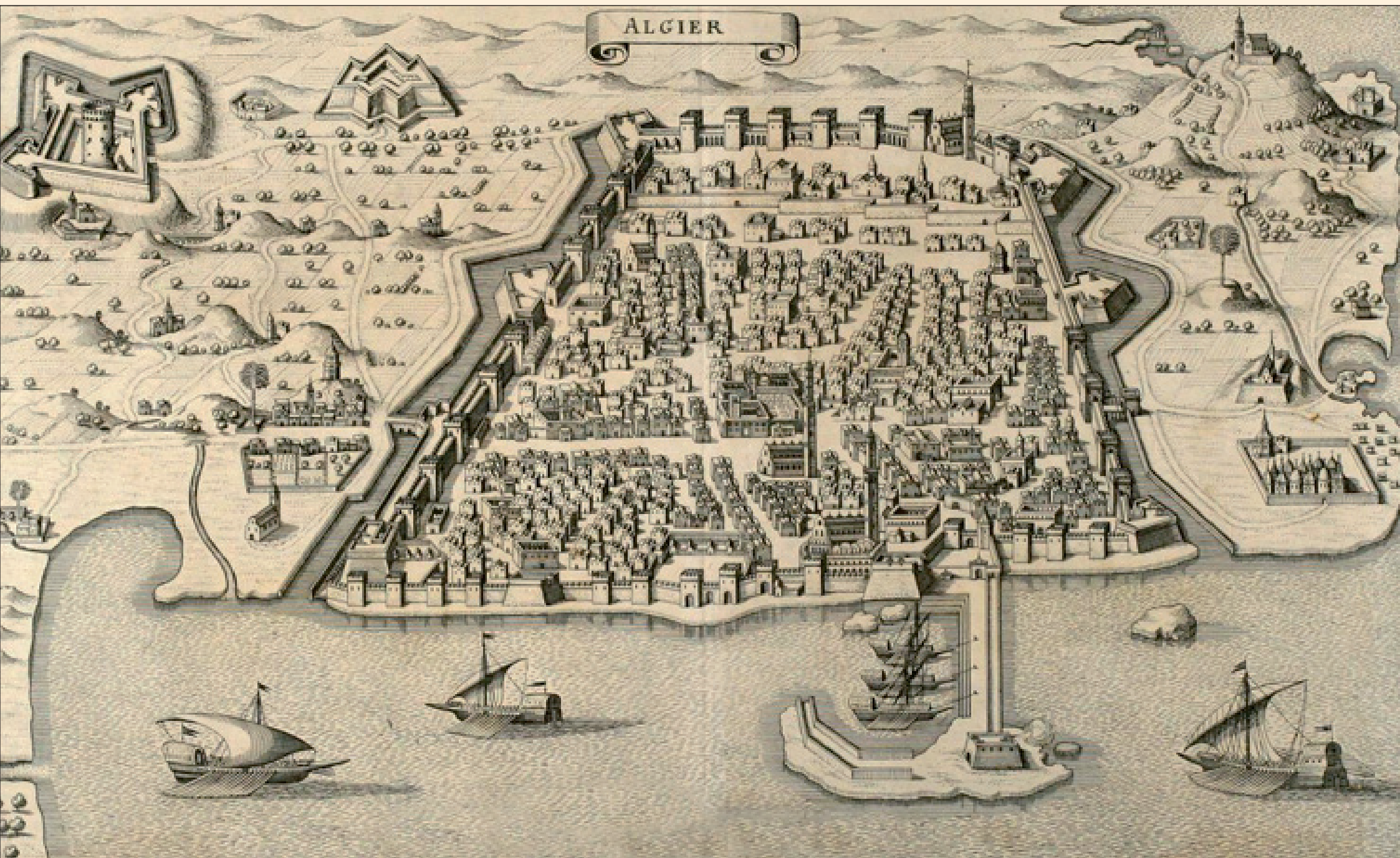
příklad: město Alžír

„Este hablar franco es tan general, que no ay cosa do no se use, y porque tampoco no hay ninguna do no tengan christiano y christianos, y muchas que no ay turco ni moro grande ni pequeño, hombre o muger hasta los niños, que poco o mucho y los mas dellos muy bien no le hablan.“

▪ Antonio de Sosa, *Topographia e historia general de Argel*, 1612.

„Tato lingua franca je tak obecná, že není dům, kde by se nepoužívala, protože také není dům, kde by neměli jednoho nebo více křesťanů [otroků], a z těch, kteří nejsou Turci nebo Mauři, ať už malí či velcí, muž nebo žena či dokonce děti, je jen málo takových, kteří by méně či více (a většina z nich velmi dobře) nemluvili tímto jazykem.“

ALGIER

Lingua Franca: existuje?

- doklady jsou z různých dob a různých území
- malé množství dokladů: jen několik desítek krátkých textů
- otázka pravosti v uměleckých textech i cestovních zprávách

Lingua Franca: existuje?

- doklady jsou z různých dob a různých území
- malé množství dokladů: jen několik desítek krátkých textů
- otázka pravosti v uměleckých textech i cestovních zprávách

→ Hugo Schuchardt, 1883:

„Se zvláštní lehkostí a při každé možné příležitosti se již asi 50 nebo dokonce 100 let hovoří o jazyce lingua franca; je to téměř jako příběh o velké mořské příšerě (mořském hadu), kterého nikdo neviděl.“

→ **lochnešská příšera** ve Středomoří

Lingua Franca

jako antický bůh **Proteus**

nedávající odpovědi na otázky
neustále se proměňující a unikající
nepolapitelný, neuchopitelný

**Dobytí Alžíru
Francouzi 1830**

**zánik LF
v 19. století?**

Polari, tajný jazyk homosexuálů ve Velké Británii

20., 21. století
přístavy, zejm. Londýn
divadelní a cirkusové
prostředí

prvky jazyka Lingua Franca?

bona „dobrý“

polari < LF < it. *parlare*
< lat. *parabolāre*

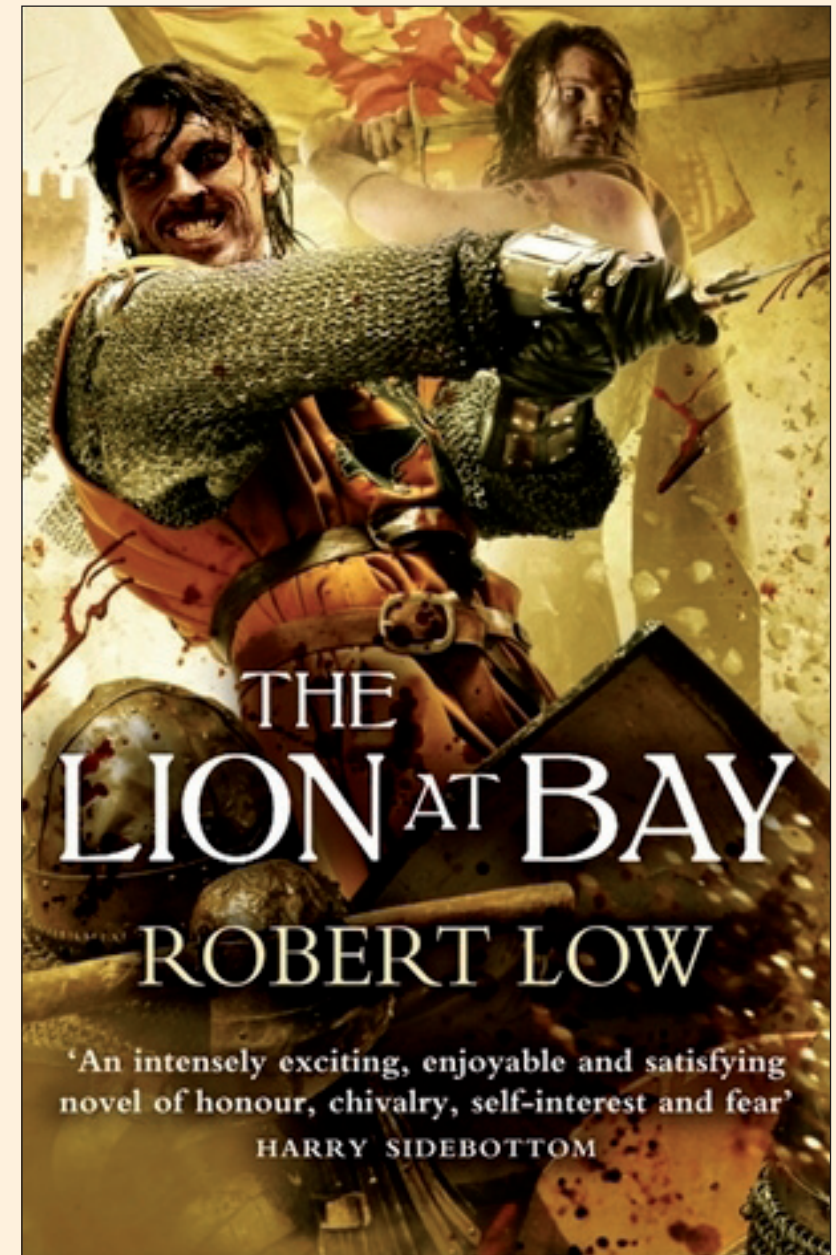
Robert Low (†2021), The Lion at Bay (2012)

mnich: „Benda ti istran plegrin: benda, marqueta, maidin. Benda, benda stringa da da agugeta colorada.“ ■

rytíř: „Andara, andara, o ti bastonara.“ ▲

mnich: „Peregrin taybo cristian, si querer andar Jordan, pilla per tis jornis pan que no trobar pan ne vin.“ ■

- Juan del Encina, *Villançico contrahaziendo a los mocaros...*, 1521.
- ▲ Molière, *Sicilián aneb láska malířem*, 1667.

Lingua Franca Nova: umělý dorozumivací jazyk

*1965, C. George Boeree
směs románských jazyků
<https://elefen.org/> (LFN)

původní literární díla
překlady (např. *Malý princ*)
facebooková skupina

